

22-24 Eylül 2002
İstanbul - Türkiye

6. Uluslararası Bediüzzaman Sempozyumu

Risale-i Nur Işığında Küreselleşme ve Ahlâk

 NESİL

22-24 Eylül 2002
İstanbul - Türkiye

6. Uluslararası Bediüzzaman Sempozyumu

Risale-i Nur Işığında Küreselleşme ve Ahlâk

Danışman:
Prof. Dr. Faris Kaya

Editör:
Abdullah Albayrak

Tashih:
Orhan Güler

Mizanpaj:
Ömer Demirtaş

Kapak:
Mesut Sarı

Üretim Sorumlusu:
Ali Osman Macit

ISBN: 975-269-020-3

Baskı: Temmuz-2004

Baskı-Cilt:
Nesil Matbaacılık
Sanayi Cd. Bilge Sk. No: 2
34196 Yenibosna / İstanbul
Tel: (0212) 551 32 25 pbx

NESİL YAYINLARI
Sanayi Cd. Bilge Sk. No: 2 Yenibosna
34196 Bahçelievler / İstanbul
Tel: (0212) 551 32 25 pbx
Faks: (0212) 551 26 59

İnternet: www.nesil.com.tr
e-posta: nesil@nesilyayinlari.com

© Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince bu eserin yayın hakkı anlaşmalı olarak Nesil Basım Yayın'a aittir. İzinsiz, kısmen ya da tamamen çoğaltılıp yayınlanamaz.

Risale-i Nur'a Göre Küreselleşen Dünyada Kimlik ve Sosyal Adalet

Sajjad Chowdhry*

Giriş

Said Nursi, hayatını bütün insanlığın ilerlemesine ve refahına adadı.¹ Onun alıma alanı Kur'ân idi; anlayışını sergileme aracı ise Risale-i Nur. Onun mesajı, temelde Müslümanlara hitap etmesine karşın, aslında bütün insanları kapsamaktadır. Nursi, moderniteyi dine yönelik doğrudan bir saldırı olarak gördü ve insanlığın sorunlarını çözmenin iman yoluyla mümkün olduğunu anladı ve imanın ihyasına odaklandı. Nursi, etrafında olup bitenin çok dikkatli bir gözlemcisi; kendi kavrayıına göre insanlar arasında dinsiz ve materyalist felsefenin yayılmasına bağlı olarak hem Müslüman hem de gayrimüslim toplumları içine çeken sosyal bataklığın şiddetli eletiricisi oldu. Ayrıca onun yaşadığı devirde dünyanın büyük bir kısmını içine alan sömürgeciliğe de tanıklık etti. Bu makalenin amacı, modern dünyada küreselleşme ve ahlâkî değerlerin kısaca incelenmesidir. Ayrıca Risale-i Nur'un bu fenomenlere ilişkin fikirlerinden bazılarını ele alma ve paylaşma amacı güdülmektedir.

Küreselleşme ve İmparatorluk

Küreselleşmenin değerli formları bir bakıma daima var olmuştur. Dünya her

* **Sajjad Chowdhry:** ABD New York Trading Group Inc. firmasının genel müdürüdür. Hristiyan Müslüman ilişkileri konusunda master yapmış olup, İslami finans ve yatırım sahalarında sertifikaları mevcuttur. Œu anda New York'taki South Shore İslam Merkezinin genel sekreteridir.

¹ Vahide, Œkran. *Bedüzzaman Said Nursi*, İstanbul: Sözler Yayınları, 1992, s. ix.

zaman bazı yönlerden karşılıklı bağlantılar içeriyordu. Ancak günümüzdeki bağlantılar farklıdır. Bu bağlantılar artık *tek bir egemenlik mantığı altında birleşen bir dizi ulusal ve uluslar üstü organizmalardan* oluşan bir imparatorluk tarafından kontrol edilmektedir.¹ Bu imparatorluk, hareketin kollarını “küreselleşme” adı altında yönlendirmektedir. Bu imparatorluğun kurumsal temeli (yani IMF, Dünya Bankası, NATO, NAFTA vs.) Nursi’nin zamanında bugünkü bildiğimiz şekliyle mevcut değildi. Bu nedenle Nursi’nin görüşlerini günümüz şartlarını dikkate alarak inceleyecek ve onun nasıl bir dünya gördüğünü değerlendireceğiz.

Eski imparatorluklar toprak gücüne dayalı olarak ayakta kalıyordu. Günümüzün imparatorluğunun ise sınırları yoktur. Etki alanı fizikî ya da temsili işgale sınırlı değildir ve bu gibi sınırların çok ötesine geçer. Hardt ve Negri’nin ifadesiyle,

“...imparatorluk, hiçbir toprağa bağlı güç merkezi kurmaz ya da sabit sınırlara ya da engellere dayanmaz. O bütün dünyayı gelişmeci bir şekilde kendi topraklarına katan merkezlessiz ve topraksız egemenlik aygıtıdır.”²

Ve bu açık, yeni imparatorluk bedenlerden önce akılları sömürgeleştirir. Fiziksel/maddî, zihinsel ve manevî açılardan içine çeker. Geçmişteki sömürgeciler, sömürgeci sahiplerinin formunda eğitilmiş bir yerliler sınıfı meydana getirmek üzere, işgal ettikleri topraklarda kendi kimliklerini yerleştirmeye çalışırlardı. Bu çaba sömürge ve sömürgeci zihinlerin melezlerini meydana getiriyordu. Nüfuz alanları oluşturmak için okullar kuruluyor ve akademiler açılıyordu. Küreselleşmenin muazzam gücü ise bu melez kimlikleri küreselleşme süreçleri yoluyla oluşturmaktadır.³ Kaynakları tahsis biçimi, geçmişin sömürgeci rejimlerinden çok daha ekonomiktir. Eski kimliklerin erozyona uğratılması ve yeni karışık kimliklerin meydana getirilmesi hem geleneği hem de inancı sorgulanma aşamasına getirmiştir.

Çoklu kimliklere sahip olması nedeniyle, sosyal bilimlerde, bu alandaki disiplinlerin sayısı kadar çok küreselleşme kavramı bulunmaktadır.⁴ İslam dünyası geleneksel olarak küreselleşmenin meydan okumalarını İslam’ın temel kaynakları, Kur’ân ve Hazret-i Peygamber’in (a.s.m.) sünneti bağlamında ele alır. Sıklıkla tartışmalar neden-sonuç ilişkisi etrafında şekillenir ve İslam’ın temel kaynakları ve İslam dünyası tarihinin araştırılması açısından çeşitli perspektifler bulunabileceği dikkate alındığında, bu gibi sorunlara karşı çıkmak için birleşik bir yaklaşım bulmak güçtür. Bu durum problematiktir; çünkü bir birliğin yokluğu, şartların belirlenmesi ve bu şartlarla başa çıkılmasında kargaşaya yol açmaktadır. Böylelikle çoklu saldırı açıları sayesinde küreselleşme sağlam bir dayanak bulabilmektedir.

Said Nursi’nin bu gibi sorunlara yaklaşımı, aşağıda göreceğimiz gibi, bu

¹ Hardt, Michael ve Negri, Antonio, *Empire*, Cambridge: Harvard University Press, 2001, s. Xii

² A.g.e., s. xiv.

³ A.g.e., s. xii.

⁴ Jan Pieterse, *Globalization as Hybridization*, alıntı yapıldığı yer: M. Featherstone vd. (ed.), *Global Modernities*, Sage Publications Ltd., Londra, 1995.

sorunların kökeni olarak gördüğü olguya odaklanmış ve yoğunlaşmıştır. Spesifik olarak Nursi, imanı, yabancı felsefeler ve ideolojilerin şiddetli saldırılarının ana kurbanı olarak görmektedir. O iki dünya savaşına ve Soğuk Savaş'ın başlangıcına tanıklık etti. Bu savaşlar yalnızca fiziksel yaşamların kaybına neden olmakla kalmadı, aynı zamanda dünya insanların akıllarını da tüketti. Aslında hem kapitalizm hem de komünizm, materyalist felsefelere dayanmaktaydı ve etkileri hızla yayılmaktaydı.

Said Nursi'nin deneyimleri ayrıca ona yeni imparatorluğun doğasının kontrol altına alınması gerektiğini öğretti. Mahkemelerdeki ifadeleri,¹ Nursi'nin konuşmalarının, hareketinin ve ilişkilerinin kontrol altına alınması için ne gibi girişimler yapıldığını açıkça göstermektedir. Yeni Türkiye Cumhuriyetinin çabası, moderniteye ve yeni elde edilen seküler ideallere uyum sağlamaktı. Nursi'nin çabaları ise yeni Türkiye yönetiminin istediği taklitçi sınıfın meydana getirilmesini tehdit ediyordu.

Meydan Okumalar – Eski ve Yeni

Yukarıda sunulan şartlar modern dünyadaki gelişmelerle bağlantılıdır ve İslam dünyası geçmişte de benzer şartlarla boğuşmuştur. Erken çağlarda âlimler ilk Müslümanları kusurları ve çektikleri ıstırapın nedenleri konusunda uyarmak için eserler yazdılar.² Geçmişte, bu kusurların nedeninin genellikle içsel olduğu ve çeşitli felsefenin etkisi altında yozlaşan bir akideye dayandığı düşünülmekteydi. Hâlâ Müslüman kimliği sorgulanmıyordu. Modern dünyanın yeni krizleri, soruna bir dışsal boyut eklemiştir.

Günümüzde, İslam dünyasının geçmişindeki başarı ve egemenliğini kaybetmesinin faili olarak İslam topraklarında yabancı kimliklerin oluşturulması suçlanmaktadır. Bu yabancı kimliklerin bir kısmı bir dizi ülkeyi önce sömürgeleştirip sonra terk eden sömürgecilere atfedilmektedir. Bir yığın fikir ve aksiyon adamı, İslam prensiplerini açıklama çabasına girişti ve modern dünyada bir İslamî kimlik oluşturulmasına çalıştı.³ Bu düşünürler ilk olarak bu gibi sorunlarla yüzleştiklerinde, savunma konumunda kaldılar ve İslam dünyası hakkındaki gayri-İslamî fikirlerin saldırısını yavaşlatmaya çalıştılar. Günümüzün yeni düşünürleri ise Müslümanların ve gayrimüslimlerin, İslam ve İslam dışının katkılarına dayalı ilerleme vasıtaları olarak uzlaşma ya da sentezi temsil eden yeni fikirler sunmaktadırlar.⁴

¹ Bakınız; Şualar.

² Bakınız; Abul Hasan Ali Nadwi, *Saviors of Islamic Spirit*, Cilt. 1, Lucknow: Islamic Research and Publications, 1983. Özellikle Hasan Basri ve Umar ibn Abdul Aziz hakkındaki bölümlere bakınız.

³ Bunlar arasında Said Nursi, Mevdudî, Benna, Nedvî vs.

⁴ Bakınız; M. İkbâl, T. Ramazan, M. Arkoun, M. Asad, S. Nasr, M. Hoffman, Gai Eaton, vs.nin eserleri.

İmparatorluk ve Sosyal Adalet

Küreselleşme ve imparatorluk paradigmasının oluşturduğu içsel ve dışsal meydan okumalar, ahlâk ve sosyal adalet değerleri bakımından önemli sonuçlar doğurmaktadır. İmparatorluk her şeyi kendi içine çekmekte ve sonra bu kaynakları kendi mekanizması ile dönüşümden geçirmektedir. Bu dönüşüm, bireylerin imparatorluğun materyalizm ve bireycilik etiği taklitlerini, başarı vasıtaları olarak görmelerine neden olmaktadır. Kadınların ve erkeklerin akılları etkin bir şekilde sömürgeleştirilmekte ve bireyler neyin kendilerine ait olduğu, neyin kendilerine ait olmadığı konusunda ayırım yapma yeteneklerini kaybetmektedirler. Sonuçta ise aldatılarak özgürce davrandıklarını sanan taklitçiler yüksek oranda şartlandırılmış steril toplumu oluşturmuşlardır.

İslam dünyası, geçmişin uzun çağları boyunca gayrimüslimlere karşı bir güç mücadelesi içinde oldu. Başkaları tarafından etkilenmek yerine kendisi onları etkiledi. Bu dinamik, İslam dünyasının lehine çalıştı. İslam dünyasının rakipsiz dünya gücü, kendi hükümlerini altındaki insanlar üzerinde etkin oldu. Müslümanlar, gayri-İslamî yaklaşımlar ya da karakteristiklerle mücadele etme konusunda pek kaygı duymadılar. Çünkü bunları, cahiliye toplumlarının alışkanlıkları gibi büyük bir kısmı değerlendirmeye bile değmeyen fikirler olarak gördüler.¹

Modernite geldiğinde beraberinde sanayileşme ve sömürgecilik de getirdi. Bunun üzerine âlimler, İslam'a yönelik iç tehditlere ilave olarak dış tehditleri de dikkate almaya başladılar. Artık iki kimlik vardı: Müslüman ve gayrimüslim; sömürge ve sömürgeci. Uzun bir zaman dilimi içinde ilk kez savaş, fikir alanında yapıyordu. İslam dünyası, Batı'ya askerî gücünü göstermekle meşguldü ve diğer nedenlerin yanı sıra, bilim ve sanayileşme alanındaki düşük performansla birlikte Müslümanların kendine güveni kaybolmaya başladı. Başarıya giden yeni yol, hızla sanayileşmeyi kontrol edenlerin taklit edilmesinden geçer hale geldi. Yeni kalkınmayla birlikte gelişen sosyal ve kültürel yaklaşımlar, İslam toplumları ve kimliklerine yönelik potansiyel bir tehdit olarak görülmedi.

Yeni Yaklaşımlar

Said Nursi ve diğerlerinde görüldüğü gibi, çağdaş Müslüman dirilişçiler, Kur'an ve sünneti yalnızca imanın geliştirilmesi kaynakları olarak görmediler. Onlar bu kaynakları —gayrimüslim kimliklerden farklı— bir İslamî kimliğin geliştirilmesi ve sürdürülmesinin vasıtaları olarak gördüler. Bu kaynaklar, modernitenin tehdidine karşı bir savunma geliştirilmesinin temelini oluşturmaya başladı. Üstelik ahlâkî bozulma tehdidi, hızla İslam'a uygun bir ahlâkî düzenin oluşturulması yoluyla mücadele edilmesi gereken bir realite haline gelmekteydi. Bunun örnekleri İslamî ekonomik sisteme, İslam ve insan haklarına ve İslam'ın kültürel, sosyal ve siyasal vizyonlarına ilişkin olarak ortaya çıkan tartışmalar ve münazaralar yığımında görülebilir. Bu konular günümüzün İslam dünyasının büyük bir kısmında, bazı Müslümanların İslam'ın uygulanabilir bir sunumuna gidecek pro-

¹ Lewis, Bernard. *What went wrong?*, Oxford: OUP, 2002.

aktif bir yol izleme peşinde koşmasıyla, tartışma konuları haline geldi. Bu insanlar İslamî adalet ve ahlâk fikirlerini geliştirecek bir İslamî kimlik meydana getirilmesi için çalıştılar.¹

Risale-i Nur ve Çağdaş Meydan Okumalar

Said Nursi'nin eserlerinin ana çizgisi Kur'ân esaslarının modern insana açıklanmasıydı. Çünkü Nursi, modern medeniyetin imanı ve kimliği erozyona uğratıldığını görüyordu. Risale-i Nur, Müslümanların dinsizlik ve kimliksizliğin saldırılarına karşılık vermelerine imkan verecek bir "tahkik-i iman" geliştirilmesi için yazılmıştır.

"Bir Meclis-i Misalî" başlıklı bölümde ve başka yerlerde Said Nursi, kendi ifadesiyle "dehâ-i fennî" ile "Hüdâ-yı şer'î" arasında ilginç karşılaştırmalar yapmaktadır.²

Said Nursi şeriatın beş ana özelliğini modern dünyanın prensipleriyle karşılaştırdıktan sonra şöyle demektedir:

"Şimdiye kadar İslâmlar ihtiyarıyla girmemiş. Şu medeniyet-i hazıra onlara yaramamış. Hem de onlara vurmuş müthiş kayd-ı esaret.

"Belki nev-i beşere tiryak iken zehir olmuş. Yüzde 80'ini atmış meşakkat ve sekavet. Yüzde 10'u çıkarmış muzahraf bir saadet."³

Said Nursi'nin ilk düşüncesi, günümüz medeniyetinin temellerinin menfi olduğudur. Temeller müspet olduğu zaman derinliklere kadar inecektir. Ne kadar derine inerlerse, üzerlerindeki binaya o kadar çok destek sağlayacaklardır. Temel ne kadar derine inerse o kadar güvende olur ve saldırı ya da bozulmadan etkilenmez. Eğer modern medeniyetin temelleri Nursi'nin gördüğü gibi menfi ise o zaman yeryüzüne çıkarılmalıdır. Sonuçta bunlar şartlarına tabi olacak ve bu elementlerin saldırısına ve çürütmesine maruz kalacaktır. Hiçbir bina böyle bir temel üzerinde ayakta kalamaz.

Küreselleşmenin de temelleri böyledir. Menfidirler ve üzerlerinde duran tüketimci medeniyete güçlü bir destek sağlayamazlar. Said Nursi beş menfi prensip saymaktadır. Bunlar güç, menfaat, çatışma, ırkçılık ve hırs ve hevaya hizmet. Bunların her biri modern medeniyetin esasları olarak işlev görmektedir. Dünyanın şu andaki hali buna şahittir. Said Nursi daha sonra "Müslümanların bu medeniyete isteyerek girmedikleri" yorumunu yapmaktadır. Bu husus, tartışma konumuz bakımından önemlidir. Bu satırları günümüzden uzun süre önce yazdığını dikkate alarak, şimdi onun fikirlerini günümüzün olayları ışığında değerlendirelim.

Daha önce söz ettiğimiz üzere küreselleşme, bütün dünya insanlarından iş

¹ Bakınız; diğerlerinin eserlerinin yanı sıra Nursi, Kutub ve Mevdûdî'nin eserleri.

² Sözler, Lemâat, s. 326, (Bütün sayfa atıfları CD-Rom, *Risale-i Nur* 1.0, (2000)'e yapılmaktadır).

³ A.g.e.

birliği talep eden ve insanları buna zorlayan bir imparatorluk tarafından desteklenmektedir. Bu baskı bütün ülkelerde kavimleri etkili bir şekilde —Said Nursi'nin sözünü ettiği— “kayd-ı esaret” altına almakta olan ekonomik ve siyasal istikrarlılık tehditleriyle desteklenmektedir. Sonuçta insanların büyük çoğunluğu ağır bir sefaletle atılırken, geri kalanlar da çok iyi durumda kalmamaktadır. Ağır bir sefaletle düşmeyenler ya para ve gücün aldanması içinde mutludurlar ya da yoksullukla huzursuzluk arasında bir durumdadırlar. Ücretler, kişi başına düşen milli gelir ve diğer göstergeler bağlamında *gelişmiş* ve *gelişmekte olan* ülkeler arasında görülen mevcut uçurumlar, Said Nursi'nin sözünü ettiği ayrımları çok açık bir şekilde göstermektedir.

“Tek Dünya”

Bütün bu farklılıklara rağmen küreselleşme, bize tek dünyada yaşadığımızı ve aynı fırsatlara sahip olduğumuzu telkin etmektedir. Bu konuda çeşitli kavramlar geliştirilmiştir. Bir Amerikan lisesinde öğrenci iken bize, farklı insanlar bir araya geldiklerinde kültürleri eriten bir *potanın* ortaya çıktığı öğretildi. Bu eritme potası, içinde kültürler ve insanların ortak yararlar için etkileşime girdiği ideal bir paradigma olarak sunuldu. İdeal olanı bu potanın önyargısız ya da saplantısız senkretik [iki çatılı] bir kültür meydana getirilmesiydi.

Daha sonra farklı uluslardan insanların harmanlanması yoluyla harika bir sanat eseri meydana getirilmesi anlamında *mozaik* terimi kullanıldı. Mozaikçi uzaktan gözlemlemek farklılıkları en aza indirecek ve bütünü tamamlamada her bir bireysel tuğlanın (yani bireyin) rolünü vurgulayacaktır. İnternetin doğuşu ve bilgi teknolojisindeki devrimlerle, *Küresel Köyün* yeni realite haline geldiğini gözlemledik. Eritme potası ve mozaik coğrafi bakımdan sınırlı iken bu köy bütün dünyaya yayılmaktadır. Kendi kimliğini koruma kaygısı taşıyan herkes için bu terimlerin her biri önemli sorunlar taşımaktadır.

Bu terimlerden her birinin hedefi taklitçi, asimile edilebilen, dominant imparatorluğun direktifleri doğrultusunda hareket eden bir sınıf meydana getirmektir. Bu sınıf, satın alması söyleneni alarak, düşünmesi söyleneni düşünerek sistemi besleyecektir. Daima parçaları bir arada tutma yolunu kontrol eden ve hangi renk ya da şeklin vurgulanması gerektiğini söyleyen bir şef ya da sanatçı bulunmaktadır. Eritme Potası, içinde bireyselliğin tekdüze bir kolektifliğe indirildiği bir kazan haline gelmektedir. Mozaik, insanların bireysel değerlerinin kolektiflik adına reddedilmesi aracı haline gelmektedir. Bireylerin kendilerini uyduracakları kalıplar oluşturulmuştur. Hiçliğe indirildikten sonra bireyler zorla eritme potasına konulabilir ya da mozaik içinde tekdüzeliğe zorlanabilir. Körükörüne taklit tuzağına düşenler bunu yapmanın hiçbir yararı olmadığını gördüklerinde, bu paradigmanın boş olduğunu anlayacaklardır. Düşüncelerinin ve taklitlerinin yararsızlığını keşfetmek, boşluğun bireylerin üzerine de yayılmasına neden olmaktadır. Bu durum ruhun ölümüne yol açar. Said Nursi bu konuda şu yorumu yapmaktadır:

“Ey bu vatan gençleri! Frenkleri taklide çalışmayınız. Âyâ, Avrupa'nın size ettikleri hadsiz zulüm ve adâvetten sonra, hangi akılla onların sefahat ve bâtil efkârlarına ittibâ edip emniyet ediyorsunuz? Yok, yok! Sefihâne taklit edenler, itti-

bâ değil, belki şuursuz olarak onların safına iltihak edip kendi kendinizi ve kardeşlerinizi idam ediyorsunuz.¹

“(Onlara sefahatsızlıkta katılıyorsunuz; onları takip etmiyor, bilinçsizce onlara katılıyorsunuz.)

Batılı fikirler ve idealler tarafından asimile edildiklerinde, Müslümanlar kültürel ve manevî bakımlardan geçmişlerinden kopmaktadır. Said Nursi bundan söz etmekte ve şunları söylemektedir:

“Birbirine yakın zatlar birbirini taklit edebilirler. Bir cinsten olanlar birbirinin suretine girebilirler. Mertebece birbirine yakın olanlar, birbirinin makamlarını taklit edebilirler, muvakkaten insanları iğfal ederler; fakat daimi iğfal edemezler. Çünkü, ehl-i dikkat nazarında, alâ külli hal, etvar ve ahvâli içindeki tasannuatlar ve tekellüfatlar sahtekârlığını gösterecek, hilesi devam etmeyecek.”²

Nursi, eylemlerin kendilerinin de sahteliklerini ele vereceklerini söylemektedir. Eğer bir kişi bireysel olarak hareket ediyorsa, bir taklitçi olarak eylemleri kendi varlığına sağlam şekilde yerleşemeyecektir; çünkü o eylemler onun varlığının uzantıları değildir. Bu bireyler, İslami düşüncede bütün eylemlerin zorunlu temeli olan gerçek niyetten yoksundur.³

Nursi’ye göre, insanlar başarıyı diğer kadınlar ve erkekleri taklit etmede gördüklerinde, niteliklerine aynalık yapmaları gerekeni —her şeyin yaratıcısını— unutmaktadırlar. Kur’ân’dan, Allah’ı unutanlara kendilerinin de unutturulduğunu okuyoruz.⁴ Özünde Allah’ı unutmak kutsal unutmaya götürür. Bu ise sorunlara yol açar. Çünkü bizim neyin kutsal olduğuna ilişkin fikirlerimiz, ahlâk fikirlerimizi şekillendirir. İlk sûresinde Kur’ân, Allah’ın “doğru yol”u arayanlara yardım edeceğini bildirmektedir. Dua eden, kendisi için imana dayalı bir ahlâkî yaşam kurmasını talep ettiği Allah’ı hatırlar. Bu nedenle Kur’ânî standartlara göre, bir etik ve ahlâkî düzenin kurulması ancak kutsalın hatırlanması ve sürekli olarak başvurulması halinde mümkündür.

Said Nursi’nin standartlarına göre, Allah’ı hatırlamanın tek yolu, Cenab-ı Hakkın rububiyetini özümsemektir. Said Nursi, insanların İlâhî sıfatları yansıtacak aynalar olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Lem’alar’da şöyle demektedir:

“Ey insan! Senin kalbin ve hüviyet ve mahiyetin bir aynadır. Senin fitratında ve kalbinde bulunan şedit bir muhabbet-i beka, o ayna için değil ve o kalbin ve mahiyetin için değil. Belki o aynada istibdada göre cilvesi bulunan Bâkî-i Zülcelâlin cilvesine karşı muhabbetindir ki, belâhet yüzünden, o muhabbetin yüzü başka yere dönmüş.”⁵ (Lem’alar, 17. Lem’a)

Bireyin çabalarının yanlış yönlendirilmesi, Said Nursi’nin sözünü ettiği gibi *başka yerlerin* varlığından kaynaklanmaktadır. Bunlar nefisle başlamakta ve

¹ Lem’alar , On Yedinci Lem’a , s.646

² Mektubat, s. 493.

³ Bakınız; El-Arbaeen en-Nevevî, Hadis, 1.

⁴ Kur’ân, 59: 19.

⁵ Lem’alar/On Yedinci Lem’a, s. 646.

zenginlik, güç, dünyevî ilim ve benzerlerini kapsamaktadır.¹ Bunlar insanoğlunun ilgi odağı haline gelmekte ve insanı Allah yolundan saptırmaktadır. Bunlar dua edenle dualara cevap veren arasındaki ilişkiyi yozlaştırmaktadır. Nursi'nin mantığına göre, insanın ilgi odağı benliğinden başka bir şey haline geldiğinde kişi, "ahlâk" ve "adalet" kavramlarını unutmaktadır. Bu kimlik krizi ya da daha çok kimlik krizinin yokluğu, birçok düzeyde görülmektedir. Bütün insanlık için genel bir sorun haline geldiğinden, birçok insanın kendisini maksat ve yön bakımından karmaşaya yol açan "hayvanî" nefisten koparması güçleşmektedir.² Said Nursi'nin İslam dünyasına hitabı spesifiktir. O, İslam dünyasını, kendi mirasını ve bu mirasın kendisine kazandırdığı potansiyeli hatırlamaya çağırılmaktadır.

Nursi'nin yorumları bizi köken, hedef ve metoda ilişkin bir idrake sahip olmaksızın, genel bir adalet eksikliğinin yaygınlaşacağı sonucuna götürmektedir. Kimliksizlik, bir etik felsefe oluşturulmasına ve bu felsefenin uygulanmasına izin vermez. Kendi maksatlarını ve kendi hedeflerini bilmeyen insanlar, ancak taklitçi kalıplara dayalı olarak, pop idoller tarafından yönlendirilebilir. Bireylerin ve içinde yaşadıkları toplumların doğru gelişimlerine izin verecek, maksatlı olarak oluşturulmuş ve bir kutsal oryantasyona sahip tekdüze bir ahlâkî kodun bulunması şarttır.

İslam dünyası açısından ahlâk nosyonlarının kaynağı Hazret-i Peygamber'in (a.s.m.) sünnetidir. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğu rivayet edilmektedir:

"Ben güzel ahlâkı tamamlamak üzere gönderildim."

Ayrıca Hazreti Aişe'ye (r.a.) atfen rivayet edilmektedir ki onun karakteri, Kur'an'ın yaşayan bedenleşmiş hali idi. Milyonlarca Müslüman, Hazret-i Peygamber'in (a.s.m.) karakterini adil bireysel yaşamlar ve adil toplumlar kurmanın anahtarı olarak görmektedir. Said Nursi de Hazret-i Peygamber'in sünnetine riayet edilmesini bir gereklilik olarak görmektedir ve şunları söylemektedir:

"Mesleğimiz ise ahlâk-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) ile tahallük ve sünnet-i Peygamberîyi ihyâ etmektir. Ve rehberimiz şeriat-ı garrâ ve kılıcımız da berahin-i kâta ve maksadımız i'lâ-yı kelimetullahtır."³

Hazreti Muhammed'in karakterinin İslam dünyasının etik ve ahlâkî değerlendirmelerine temel oluşturması gibi, dünyanın geri kalan kısmı için de benzer bir temel bulunması gerekir. Görünüşte bu gibi temeller Hazreti İsa (a.s.), Hazreti Musa, (a.s.), Buda ve diğerlerinin karakterlerinde mevcuttur. Ancak basit bir değerlendirme, durumun böyle olmadığını göstermektedir. Hazreti Musa (a.s.), Hazreti İsa (a.s.) ve Hazreti Muhammed'in (a.s.m.) yerini Michael Jordan, Britney Spears ve Bill Gates almıştır. Bu modern çağ peygamberlerinin önerdiği ahlâk nosyonları, günümüz insanlığının büyük bir kısmının taklitçi çabalarının temeli haline gelmiştir. Onların uğraşları toplumdaki milyonların uğraşını dikte etmektedir. Bir delikanlı, Jordan'la aynı ayakkabıyı giyemediğinde kendi yaşa-

¹ Kur'an, 64: 14.

² Örneğin bakınız; Kur'an, 2: 171.

³ Divan-ı Harbi Örfî, s. 1939.

minı *mahrumiyet* içinde geçiyor saymaktadır. Genç bir kız, Britney Spears gibi görünemediğinde kendisini diğer kızlardan aşağı hissetmektedir. Bu döngüde herhangi bir daimi ya da mutlak mihenk noktası yoktur. Yeni pop kültürü peygamberleri doğdukça, moda değişmektedir. Kayan kumlar üzerine yeni bir ahlâkî düzen inşa etmek anlamsızdır, çünkü temel daima kaymaktadır.

Said Nursi, Müslümanlara bütün toplumlar için ebedî paradigmalara dayalı geniş bir ahlâkî nizamın yeniden oluşturulması çağrısında bulunmaktadır. Bu durumda günümüzde küreselleşme bağlamında ilk meydan okuma, böyle bir ahlâkî etiğin yeniden üretilmesini gerçekleştirmektir. Neredeyse yeryüzündeki her toplum, küreselleşme karşısında bir güvensizlik duygusundan muzdariptir. Sistemde herhangi bir değişiklik yapılması, sistemin kurumlarına odaklanan büyük ve karmaşık bir iştir. Ancak Nursi, inanca odaklanmaktadır, o inancın meydana getirdiği kurumlara değil. Sorunun dallarına değil, kökü olarak gördüklerine odaklanmaktadır.

Said Nursi bize böyle bir toplum kurma ve Allah tarafından gönderilen etik ile şekillendirmenin, bireysel yaşama ilişkin sünnetullah prensiplerinden birisi olduğunu bildirmektedir.¹ *Rahim, Âdil, Âlim* sıfatlarına uymak suretiyle insanlar, diğer ahlâk sistemlerinin bizim insanlık fikrinin kendisini unutmamıza neden olduğunu anlayarak, Rabbimize bağımlılığımızı idrak edecektir. İnsanlar, Yaratıcımızın sıfatlarına aynalık yapmanın ne anlama geldiğini ve insanların bunu yapmada ne kadar kusurlu olduğunu anlayacaktır. Acziyetini böylesine idrak etmekle, insanlık Allah tarafından gönderilen ahlâkî sistemi kabul etmek zorunda kalacaktır. Günümüz felsefesinde, insanların amacı yaşamın kendisini yakalamak iken, hakikatte Allah bize bunu yapamayacağımızı söylemektedir. İnsan, yolcu gibi yaşamak için vardır. Ancak Allah'ın rehberliğinin ışığında acziyetlerimizi ve potansiyellerimizi idrak etmek, bizim sosyal adalet için bir paradigma yaratmamıza imkan sağlayacaktır.

İlâhî adalete yapılan atıflar çoktur. Bu konu, Said Nursi'nin Risale-i Nur'daki temel odak noktalarından birisidir. Nursi'nin ilâhî sıfatlara, bu dünyada görünen nizama, adalete ve insanların bu sıfatları yansıtması gereğine yönelik argümanları apaçık ve muğlaklıktan uzaktır. Said Nursi tekrar tekrar bireyi, yaşamında adalete ve dengeyi kurmak üzere ilâhî sıfatları geliştirmesi için teşvik etmektedir. Bu sıfatların kaynağı imandır —Said Nursi'nin Risale-i Nur'u vakfettiği ana konu—. Nizam, denge, nezaket ve hakikat, dünyada adaletin kurulması için gerekli iman meyvelerinden bazılarıdır. Bu nedenle Nursi'ye göre, ahlâkın ve adaletin kalbinde yer alan imandır. Bireylerin kendi yaşamlarında adaleti gerçekleştirmek için sahip olmaları gereken ilâhî sıfatların geliştirilmesini sağlayan, imandır. Peki, Said Nursi'nin söyledikleri yaşayan topluma nasıl aktarılabilir? Bu dünyada adaletin gerçekleştirilmesi ve bunun toplumun geri kalan kısmına da yararlı olması nasıl sağlanabilir? İlâhî sıfatların ışığında ahlâkın mükemmelleştirilmesi, adaletin sağlanmasının bir parçasını oluştururken bu, toplumu aktif olarak dahil eden bir faaliyet değildir. Bunu yapmak için atılması gereken bir adım daha vardır.

¹ Sözler, s. 564.

Nursi'ye göre toplum üzerinde etkili olan, iman esaslarıdır. İman, bireyin çabaları yoluyla topluma yayılır.¹ Nursi'nin Risale-i Nur'da modernitenin kurumsal yönlerine çok fazla yer vermediğini görüyoruz. Bunun muhtemel nedenlerinden birisi, günümüzde küreselleşmeyi destekleyen imparatorluğun Said Nursi'nin devrinde mevcut olmamasıdır. O dönemde bu imparatorluk henüz yeni yeni şekilleniyordu. Uluslar arası para sistemi ve küresel tüketim kültürü, diğer fikirler gibi oldukça yeniydi. Henüz günümüzde sahip oldukları boyutlarda değillerdi. Onun için modernitenin bireyler ve bireylerin imanı üzerindeki etkileri, modernitenin kurumlarının ele alınmasından daha önemliydi. Zekat kurumuna olan ihtiyaçtan çok fazla söz etmezken ve kurumsal temeller olarak sekülerizm ve kapitalizmin bazı kötü yönlerinden söz ederken² İslamî sosyal alternatifler sunmaktadır. İmanî meseleleri ele alan Mevdudî veya Benna gibi diğer düşünürler, ayrıca eserlerinin bir kısmında İslamî siyasal, ekonomik ve sosyal sistemlerin yeniden doğumu için bazı teorik temellerinin açıklanmasına yoğunlaşmışlardır. Nursi ise bunu yapmamıştır.

Said Nursi'nin Risale-i Nur'unun sayfaları, çağdaş rejimlerin adaletsizliklerinin anlatılmasına ve modern çağda Müslümanların yaşamlarının dayanağı olan temel imanî esasların izahına hasredilmiştir. Onun odak noktası, bireyin imanının kurtarılmasıdır ve bir bütün olarak toplumu ele almaz. Çünkü küreselleşmenin kurumsal iskeleti o dönemde henüz tamamen oluşmamıştı. Risale-i Nur, insanlara imanlarını ve dolayısıyla kimliklerini korumak için gerekli vasıtaları sağlamaktadır. Risale-i Nur'da, Batı medeniyetinin zayıflıkları belirlenmekte ve modern medeniyete karşı korunmak için mevcut vasıtalar sayılmaktadır. Sahte kimliğe sahip olan bireylere, adil, rejimler kurabilecekleri bir ahlâkî bakış açısı oluşturma yeteneği verilmektedir.

¹ Sözler, Onuncu Söz.

² Bakınız; Divan-ı Harb-i Örfî.